

VOGELEN IN GRONINGEN IN DE JAREN VIJFTIG

Rien Romijn

Nog in de vijftiger, begin zestiger jaren was de stad Groningen omgeven door nog grotendeels gave weidelandschappen van klei op veen en typische veenweidelandschappen. Deze veenweidelandschappen bezaten een zeer rijke flora en fauna. Een van deze gebieden betrof de "Driesporen", een veenweidelandschap tussen het Winschoterdiep, de gemeentegrens van het dorp Haren en de zuidoostkant van Helpman. De graslanden werden extensief beweide of dienden als hooiland, met brede rietrijke sloten en verscheidene plassen met fraaie oevers van riet of lisdodde en drassige verlandingsgordels. Vanuit Helpman was dit gebied goed te bereiken van de Savornin Lohmanlaan tot de tennisbanen van Vorenkamp. Daarna liep een semi-verharde weg van twee kilometer aan singels naar de "Driesporen". Deze naam is ontstaan uit drie verschillende spoorbanen: de hoofdspoorbaan naar Zwolle, de spoorbaan naar Winschoten en een doodlopend spoor om te rangeren. Daarachter een prachtig vogelrijk landschap zonder wegen. De huidige situatie is nauwelijks herkenbaar: veel industrie, nieuwe wegen, een vuilnisbelt en een oprukkende stad. In deze omgeving leerden wij als tienjarigen de natuur verkennen. Een groot avontuur met primitieve hulpmiddelen als een toneelkijktje en met eenvoudige determineerboekjes van planten en dieren. Uit het hiernavolgende zal blijken hoe wij ongeveer veertig jaar geleden een natuurtocht naar het hierboven beschreven gebied beleefden.

Op een zonnige meimorgen gingen wij geveeren richting de "Driesporen". Op de hoefijzerfabriek zong de Zwarte Roodstaart zijn kras-send liedje, een soort die op het punt stond de stad Groningen te veroveren. Regelmatig kwam hij een kijkje nemen op ons balkon aan de Helperwestsingel. Helpman was toen nog klein

en landelijk. In de nazomer hadden wij zelfs Wielewalen in de tuin die het voorzien hadden op onze zonnepitten. Vlak voor het park Groenestein wroette een Kuifleeuwerik in een paardevijg, goedgegemust zong hij er af en toe bij. In Groenestein was de lente in volle hevigheid losgebarsten. Overal zongen Fitissen, Tjiftjaffen, Winterkoninkjes en de Grote Lijster. Deze laatste soort was toen algemeen verspreid over de gehele stad Groningen. De roekenkolonie was goed bezet, de bedelroep van het jonge grut was nadrukkelijk aanwezig. De eiken toonden zich in het prille gebronsde lover. De eerste Wielewaal liet zich horen, we genoten van dit heerlijke voorjaarsgeluid. Een Boomkruiper verdween met voer achter een stuk schors van een door de bliksem getroffen eik. Het gebedel van de jongen was duidelijk hoorbaar. Overal geurde het fluitekruid, een Tjiftjaf dook met voer in de onderbegroeiing. We vervolgden onze weg dwars door de weilanden vol met pinksterbloemen, veldzuring en boterbloemen. Boven ons hoofd hingen vier felle Grutto's die ons met schijnaanvallen probeerden te verdrijven. Even later bereikten wij de sintelweg omgeven door oude elzen, struiken en fluitekruid. Winterkoninkjes zongen voluit en enkele late Sijsjes lawaaiden in een elzetop. 's Winters zaten hier in de elzepropjes vaak Putters. In de verte denderde de eerste stoomtrein met kleine rookpluimpjes die lang zichtbaar bleven richting Zwolle. Voor ons jongens altijd een imposant gezicht. We bereikten nu ons gebied, zoals wij dat toen beschouwden. De Rietzangers lieten zich overal horen, geestdriftig gooiden ze zich omhoog om daarna op een overjarige rietstengel neer te dalen. Maar de roep van de Zwarte Stern verblijdde ons het meest. Over het water scherend en dartelend vingen ze schietmotten. Vijftien vogels telden we, enkelen waren reeds in baltsstemming,

vrouwliet op een wortelstok van de gele plomp, het mannetje vliegend boven haar met een prooi. De meeste Zwarte Sterns broedden in de krabbescheervegetaties op die wortelstokken. We bleven een tijd op de oever staan en genoten van de rijkdom van deze fraai begroeide plas. Ook Kleine Karekieten waren weer talrijk aanwezig, hun liedje klonk echter nog heel schuchter. Achter een groot lisdoddeveld klonk de ratel van de Snor. Ondanks verwoed speuren konden we hem niet vinden. Het gekef van de Meerkoet was niet van de lucht. Drie paar zat reeds te broeden, waarvan een in het midden van de plas op een grote pol zegge. In het rijkst begroeide gedeelte zwommen enkele tientallen eenden. Hieronder was een mannetje Slobeend en een paartje Zomertaling. Dat viel een beetje tegen dit keer! Nogmaals zochten we met ons toneelkijkertje de plas af. Het leverde een mannetje Rietgors op die met zijn zwarte kop onophoudelijk zijn eenvoudige riedeltje zong. In weiden rondom rumoerden overal de Kievit, de Grutto's en Tureluurs. Als er een Bruine Kiekendief langs kwam vliegen was het pas goed te zien hoe groot de dichtheid van de weidevogels was. Eenmaal hingen er twaalf angstige Tureluurs in de lucht!

De oude, niet meer gebruikte spoorbaan was het domein van de Oeverzwaluw. Ze nestelden in enkele steile taluds. Enkelen waren aan het graven, de overigen zweefden over en langs de spoordijk. Meestal waren er zo'n vijftien paartjes aanwezig. De gele lis vormde lange gele linten in de heldere spoorsloot. In die tijd was het water nog overal kristalhelder en vol leven van kikkers, salamanders, watertorren en allerlei ander klein grut. In de hooilanden zongen twee Paapjes hun wat weemoedige liedje vanaf een wat fors uitgevallen fluitekruid. Vorig jaar riep hier de Kwartelkoning. Hopelijk is hij ook dit jaar weer van de partij. Bij het oude viaduct namen we een korte pauze waarin een stel boterhammen werd verorberd. Een Gele Kwikstaart, ook een broedvogel van de "Driesporen", vloog roepend over ons heen.

Na de boterhammen stond ons een drassig en gedeeltelijk afgegraven gebied te wachten. Veelvuldig hadden we hier natte voeten opgelopen, vooral na veel neerslag. Het gebied bestond uit vele kleine plasjes, drassige pitrusstukken en een meter diepe zandplas omgeven door dijkes. Een ideaal gebied voor met name steltlopers. De eerste Watersnip vloog voor onze voeten weg en besloot meteen maar aan zijn baltsvlucht te gaan beginnen. Met ons vieren hielden we een wedstrijd wie het best zijn blatend geluid kon imiteren. Ons geluid werd op een gegeven moment echter overstemd door vier baltsende Watersnippen! Heel mooi was het spreiden van de staartpennen te zien. Wat een romantische vogel! Een volgend geluid trok onze aandacht, een langskomende Witgat die in de richting van het Winschoterdiep verdween. Achterin de zandplas stonden diverse vogels op de oever. Voorzichtig achter het dijkje geslopen konden we ze goed determineren. Enkele badende Kieviten, twee Grutto's en zowaar een Groenpootruiter. Prachtig stond de groengelaarsde vogel ons ietwat nerveus aan te kijken om vervolgens luidruchtig het luchtruim te kiezen. Opnieuw kwam de Bruine Kiekendief overvliegen, verschillende vogels de stuipen op het lijf jagend. Onder het prikkeldraad door zetten wij koers naar de tweede plas met open water, dichte rietkragen en drassige oevers. Vaak vochten hier de Kemphanen op de oeverstroken. Bij deze plas ook weer een enorme bloemenrijkdom. Grote pollen dotters, forse pollen lissen en vlakten vol waterlelie, gele plomp en waterranonkel. Meerkoeten keften, in de verte een Koekoek en een Paapje zingend op een spoorwegpaal. Alleen een langskomende trein verstoorde soms de rust. Voorzichtig naderden wij de plasoever. We hoorden reeds de knerpemde roep van een Zomertalingman. We probeerden door het riet te kijken, alleen een mannetje Slobeend was te zien. Helaas hadden de eenden ons wel bemerkt en ze kozen luidruchtig het luchtruim. Een paartje eenden trok extra onze aandacht. Even later bij het opnieuw overkomen van de

groep eenden werd ons vermoeden bevestigd. Het was een paartje Witoogeenden! Onze determinatie stond vast, het licht was goed, vier paar ogen en tot onze grote vreugde daalden ze tegen de rietoever van de plas. Ontzettend blij waren we met deze mooie waarneming.

Wederom pauzeerden we en we keken uit over de derde plas, die zich aan het spoor bevond. Deze minder begroeide plas lag rimpelloos voor ons. Opeens ontdekte een van ons vieren met het toneelkijktje twee onvervalste Geoorde Futen midden op de plas. De fraaie sierpluimen op de zwarte pagekop waren goed te zien. Blij trokken we verder via een spoorwegovergang richting Essen. De grote weidepolders van Haren en Onnen lagen voor ons met de eendenkooi van Haren en het reservaat de "Harense Wildernis". Een groot weidevogelgebied met honderden paartjes Kieviten, Tureluurs, Grutto's en Kemphanen. In de vele sloten tientallen paartjes Slobeenden, Zomertalingen, kleine kolonies Zwarte Sterns, talrijke Watersnippen en broedende Velduilen. Op een perceel van enkele hectaren vier alarmerende Kemphennen! Na een boeiende wandeling

bereikten we Essen. Spotvogels zongen overal en Witte Kwikstaarten vlogen af en aan de schuur in met voedsel voor de jongen. Plots een Boomvalk. Heftig alarmerende Huis- en Boerenzwaluwen. De Boomvalk slaat twee keer mis en verdwijnt weer. Meestal broedde de Boomvalk in de lange Boslaan bij de Esserberg. Overal zongen de Grasmussen en Braamsluipers in de heerlijk ruikende meidoorns. In een van deze meidoorns zat de Ransuil op een oud kraaienest. Op drie meter hoogte keek hij ons verbaasd aan met de oortjes omhoog. Enkele Geelgorzen zongen en broedden hier in een wal vol met sleedoorns. Op het Esserkerkhof riep de Groene Specht, even later zagen wij hem op het groene gazon foerageren. Zijn rode kop glansde in de zon. Aan de gracht broedde de Grote Bonte Specht. Op een afstand keken we naar het voeren van zijn jongen. Het ijle bedelgeluid vertelde ons dat ze nog klein waren. Het was een mooie lange ochtend geworden toen wij huiswaarts keerden. Een cirkelende Ooievaar kreeg nog onze ruime aandacht, met grote bogen verdween hij richting Haren. De Rijkssstraatweg in Haren was zijn thuis ...